

JUHÁSZ LÁSZLÓ

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!*

Póczos Sándor barátommal, kiállítótársammal együtt nagy szeretettel köszöntjük Önöket. Hatalmas öröm számunkra, hogy ilyen sokan eljöttek megtekinteni kiállításunkat.

Valószínűleg mindenki tudja, hogy idén ünnepeljük Salgótarján várossá nyilvánításának 100. évfordulóját. Mivel már évtizedek óta gyűjtjük a településsel és környékével kapcsolatos relikviákat, úgy gondoltuk, hogy e jubileum tiszteletére Önök elé tárunk ezekből egy válogatást. 15 tárlóban láthatók egy-egy tematika szerint az azokhoz kapcsolódó tárgyak, dokumentumok. Két vitrinben mutatjuk be a település gyáraiban, üzemekben készült tárgyakat, valamint néhány Salgótarjánhoz kapcsolódó porcelánt és kerámiát. Négy keretben elsősorban fényképek, valamint néhány darab prospektus látható. El kell mondanom, hogy néhány tárgy kiállítását nagyon visszafogottan kezeltük. Mivel a megyei könyvtárban vagyunk, ezért könyvek, folyóiratok alig kerülnek bemutatásra, hiszen ezek itt bármikor megtekinthetők. A képeslapok és a numizmatikai jellegű érmék és plakettek is minimális mennyiségben láthatók, mert az utóbbi években többször szerepeltek az érem- és bélyeggyűjtők kiállításain, valamint az anyagok válogatásaiból – aktív közreműködésünkkel – néhány éve kiadványok is készültek.

És most utazzunk vissza az időben! Dornyay Béla leírása szerint a salgótarjáni széntelepeket 1766-ban Matussek Vencel pesti kádármester fedezte fel, amikor a település környékét járta, hogy mestersége folytatásához tölgyfát vásároljon. Az idevaló favágóktól hallotta, hogy a közelben található egy hegy, amely állandóan füstöl. A területre érve megállapította, hogy a hegy alatt szén található. E felfedezés után mégis több mint 80 év telt el, hogy két kisebb bányavállalkozó megindítsa a szénkitermelést. Sajnos a szén szállítása igen sok nehézségbe ütközött, lovaskocsikkal, rossz útviszonyok közepette juttatták el a fuvarosok Pestre vagy egyéb távoli helyekre.

---

* A megnyitóbeszéd a Salgótarján várossá nyilvánításának 100. évfordulójára rendezett *Őrizzük emlékeinket...* című, a település tárgyi és írott emlékeit bemutató kiállításon hangzott el a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban 2022. április 11-én.

A folyamatos bányászás kérdésének megoldását az 1861-ben megalakult Szent István Kőszénbánya Társulat jelentette, amely aztán vasútépítési engedélyt is kért. A megépített Pest–Salgótarján közötti vasútvonalat 1867-ben adták át. Ezáltal a szén szállítása egyszerűbbé vált. A vasutat még abban az évben átvette az állam, ez lett a MÁV első vasútvonala.

100 korona 1920 – előoldal és hátoldal (Készítette: Jubász László)

A szén és a vasút fordulóponthoz jelentett Salgótarján életében, melyek hosszú időre megalapozták az ekkor még kis község fejlődését. E két fontos tényező megléte kellett ahhoz, hogy néhány vállalkozó itt alapsítson céget: 1868-ban a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt., a Salgótarjáni Vasfinomító Társulat (az acélgyár elődje), valamint 1881-ben az Északmagyarországi Egyesült Kőszénbánya és Iparvállalat Rt., melynek kerületi igazgatósága Baglyasalján volt. 1893-ban kezdte meg működését a salgótarjáni palackgyár Lukács Béla Huta néven, és szintén ez évben alapított táblaüvegyárat Pálfalván a Schwarz A. (Antal) és fiai cég. 1894-ben a Keszler, Böhm és Braun cég megalapítja a salgótarjáni vasöntödét (a tüzehégyár elődjét). 1895 a Salgótarjáni Villamossági Társulat alapító éve.

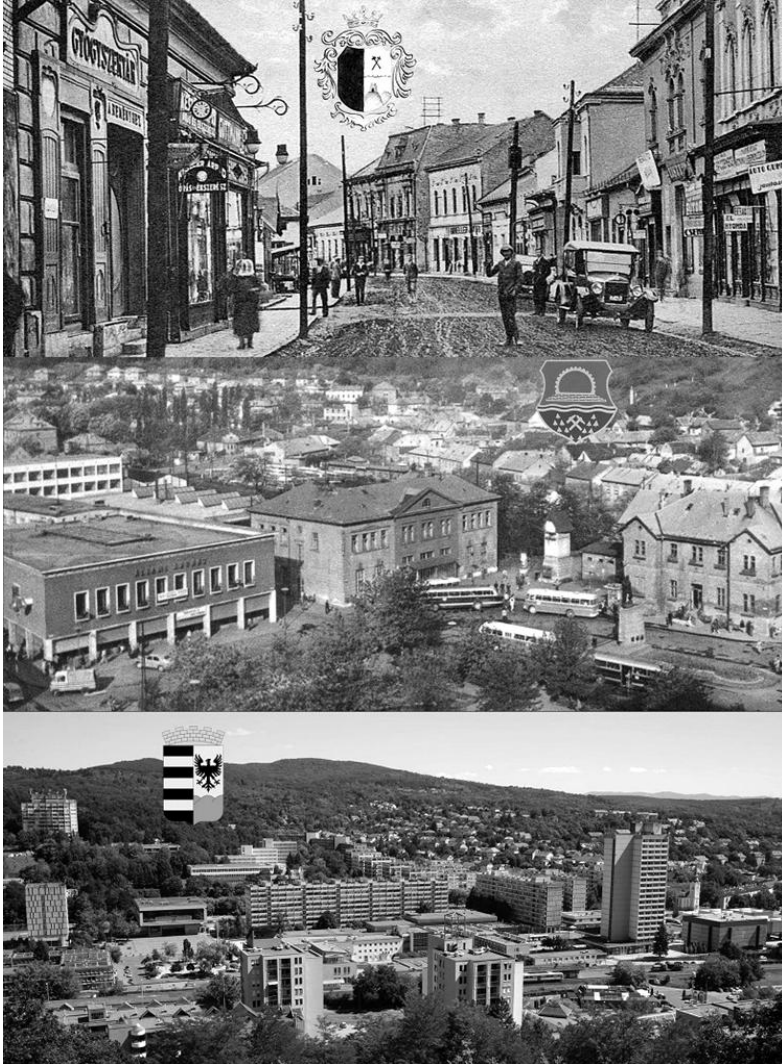
A bányászat fejlesztése és a négy nagy, egyre jobban megerősödő iparvállalat működtetése miatt mind több munkáskezre volt szükség. Megindultak a toborzások is. A Monarchián belülről, és az országhatáron túlról is érkeztek munkások, gyakran családtagjaikkal együtt költöztek és telepedtek le a településen. Ezt jól mutatja a lakosság számának változása. 1857-ben 926, 1880-ban 6316, 1900-ban 13 552, 1920-ban 15 213 élt itt.

1922. január 27-én Salgótarján rendezett tanácsú városi rangot kapott, első polgármestere a Szepességből származó dr. Förster Kálmán lett, aki 1944-ig töltötte be hivátását.

És most térjünk vissza a jelenbe! Szomorúan tapasztalhatjuk, hogy egyre több, a városban és környékén élőknek munkát adó vállalat szűnt vagy

szűnik meg. Végéhez ért a nagy hagyományokkal rendelkező, mélyművelésű barnaszén-bányászat. Nincs már Síküvegyár, BRG, Bányagépgyár, Vegyészter, Öblösüvegyár, Ötvözetgyár és még sorolhatnám...

Az elmúlt évtizedekben sok épület, építmény került lebontásra, vagy üresen áll, jobb esetben még használatban van, de már nem tölti be eredeti funkcióját. Órákig lehetne sorolni ezeket.

100 éve város Salgótarján 1922–2022 (képeslap)

Kiállításunknak azt a címet adtuk, hogy „Őrizzük emlékeinket...”. Mi gyűjtjük és őrizzük a Salgótarjánhoz kapcsolódó tárgyakat. A kiállítási anyag válogatása közben egyre több Salgótarjánnal kapcsolatos emlék elevenedett meg bennünk. Engedjék meg, hogy ezekből megosszak egy 50 évvel ezelőtt kezdődő történetet Önökkel, mely tulajdonképpen egy rövid séta az akkori város néhány száz méteres szakaszán.

Én 1972-ben kezdtem el alaposabban megismerni Salgótarját. Az általános iskola elvégzése után itt tanultam tovább, a Táncsics Mihály Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskolában. Mint bejáró tanuló Dorogházáról utaztam ide a tanítási napokon. Ekkor még minden szombat munka- és tanítási nap volt. Falumból reggelente gyalogosan mentünk át a szomszéd falu (Nemti) vasútállomásához, hogy vonattal utazzunk be a városba. A vonat Mátranovák és Salgótarján között közlekedett, népszerű nevén ez volt a Panni Robogó. Akkoriban még egy 375-ös gőzmozdony vontatta. A városban a Fő téri vasútállomáson szálltam le és az aluljárónál balra kanyarodva máris az akkori piacra értem, amely a vasút és a Tarján patak között volt található. Itt megreggeliztem, a legtöbbször elfogyasztottam egy lángost, amelyért akkor 1 Ft-ot kellett fizetni. Ha erre megszomjaztam, kicsit feljebb volt egy tej- és kenyérbolt, ahol finom, hús tejet lehetett inni, melyet kannából mértek ki, vastag falú, az Öblösüveggyárban gyártott poharakba, korsókba. Ezek után jóllakva elindulhattam az iskolába. A piac alsó végén álló háztartási boltot elhagyva megérkeztem a buszpályaudvarra. A „Szajna-parton” állt az épület, előtte a vasútig jöttek-mentek vagy várakoztak indulásig az autóbuszok. Továbbhaladván az akkor November 7-nek (korábban Apollónak) nevezett filmszínház következett. A mozit elhagyva a patak nagy hídján átmenve megérkeztem a Karancs utca elejére. Itt a túlsó oldalon haladtam tovább. Az első épület az ügyvédi munkaközösség volt. Ez után egy élelmiszerbolt állt, majd megérkeztem a város egyik becsületsüllyesztő helyéhez. A cégtábla szerint ez a Kéményseprő falatozó volt, de inkább Mózer kocsmaként volt ismert (utalva a hely vezetőjére, Mózer Józsefre). Következett a Szivárvány eszpresszó. Tovább bandukolva a Bocsó Dezső hentes és mészáros által üzemeltetett lacikonyhához értem, ahonnan igen kellemes illatok terjengetek. Mellette (ha jól tudom) a felesége, Kiss Olga fodrászata volt. Következett a Fürdő utcai útkereszteződés. A kereszteződés másik oldalán egy mezőgazdasági bolt állt. Ezt követően egy fiúkollégium találtattott, mely 1952-ben épült, 100 személyes munkásszállóként. Ez az egyetlen épület, amely ezen utam sorából még ma is áll, jelenleg Munkaügyi Köz-

pontként üzemel. A Fürdő utcán tovább haladva egy újabb (a Bem utcai) kereszteződésen kellett átmenni.

Ekkor megérkeztem iskolám, az egykori Chorin Gimnázium sarkához, de tovább kellett haladni, mert az iskola bejárata az Ady útról nyílt. A Fürdő út legvégén az Ady útnál még állt egy tábla, melyen a felirat jól olvasható volt: Városi Strandfürdő. A mai vásárcsarnok helyén lévő fürdő azonban akkor már nem üzemelt. Utam végéhez érve megérkeztem a röviden csak „Közzé”-nek nevezett iskolába.

Most pedig javaslom, tekintsük meg a kiállítást! Remélem, a látottak Önökből is előcsalogatják az emlékeket, mai szóhasználatnál élve: lehet nosztalgizálni. Néhány szóval szeretnénk bemutatni a kiállított anyagot. Amennyiben kérdésük lenne ezzel kapcsolatban, jelezzék, s mi megpróbálunk válaszolni rá.

„Őrizzük emlékeinket...” Salgótarján 100 éve, várostörténeti kiállítás (Fotó: Bozsó Róbert)